

173

1749-1761

4. Cikkely:AZ EMBERI CSELEKEDETEK ERKÖLCSISÉGE

1749 A szabadság az embert erkölcsi alannyá teszi. Amikor az ember megfontoltan cselekszik, saját cselekedeteinek atyja. Az emberi cselekedetek, azaz a lelkiismeret ítélete után szabadon választott cselekedetek erkölcsileg minősíthetők. Jók vagy rosszak.

I. Az erkölcsiség forrásai

Az emberi cselekedetek erkölcsisége függ:

- a választott tárgytól;
- a kitűzött céltől vagyis a szándéktól;
- a cselekedet körülményeitől.

1750 A tárgy, a szándék és a körülmények az emberi cselekedetek erkölcsiségének "forrásai", alkotóelemei.

1751 A választott tárgy az a jó, amely felé az akarat megfontoltan törekszik. A tárgy az emberi cselekedet anyaga. A választott tárgy erkölcsileg minősíti az akarat tettét azáltal, hogy az értelem fölismeri és az igaz jóhoz mérten jónak vagy rossznak ítéli. Az erkölcsiség objektív normái hirdetik a jónak és rossznak értelmes rendjét, amiről a lelkiismeret tanúskodik.

1752 A tárggyal szemben a szándék a cselekvő személy oldalán van. A szándék, mivel a cselekvés akarat forrásából való és a cél által meghatározza a cselekvést, lényeges elem a cselekedet erkölcsi minősítése szempontjából. A cél a szándék elsődleges végpontja, és a cselekedet végső terminusát jelzi. A szándék az akarat mozgása a cél felé, és a cselekvés terminusára tekint. A szándék a jó elhatározása, amit a cselekedettől vár. Nem merül ki az egyedi cselekedetek irányításában, hanem számos cselekedetet irányíthat ugyanazon cél felé; képes egy egész életet a végső cél felé irányítani. Így például egy szolgálatnak lehet célja a felebarát megsegítése, ugyanakkor indíthatja az Isten, minden cselekedetünk végső célja iránti szeretet. Egy és ugyanazt a cselekedetet különböző szándékok indíthatják, például a szolgálattétel történhet előnyszerzésért vagy hiúságból is.

1753 A jó szándék (például segíteni akar a felebarátnak) nem tesz sem jóvá, sem jogossá egy önmagában helytelen cselekedetet (például: a hazugságot és megszólást). A cél nem szentesíti az eszközöket. Így nem lehet igazolni egy ártatlan ember elítélését mint a nép megmentésének törvényes eszközét. Ezzel szemben a rossz szándék (például a hiúság) rosszá tesz egy cselekedetet, ami önmagában jó lehet (például az alamizsnaadás).

1754 A körülmények, beleértve a következményeket is, az erkölcsi cselekedet másodlagos összetevői. Növelik vagy csökkentik az emberi cselekedetek erkölcsi jóságát vagy rosszását (például az ellopott tárgy értéke). Súlyosbíthatják vagy enyhíthetik a cselekvő felelősségét (pl. halálfélelem hatása alatti cselekvésnél). A körülmények azonban önmagukban nem módosíthatják a cselekedetek erkölcsi minőségét; nem tehetik sem jóvá, sem jogossá az önmagában rossz cselekedetet.

II. A jó és a rossz cselekedetek

1755 Az erkölcsileg jó cselekedet egyszerre föltételezi a tárgy, a cél és a körülmények jóságát. A rossz cél akkor is megrontja a cselekvést, ha tárgya önmagában jó (például azért imádkozni vagy böjtölni, hogy "lássák az emberek").

A választott tárgy önmagában rosszá teheti az egész cselekedetet. Vannak konkrét cselekvésmódok (például a paráznaság), melyek választása mindig téves, mert választásuk magában foglalja az akarat rendetlenségét, azaz az erkölcsi rosszat.

1756 Tévedés tehát az emberi cselekedetek erkölcsiségét csak a szándék vagy a keretüket képező körülmények (környezet, társadalmi nyomás, kényszer vagy szükséghelyzet) alapján megítélni. Vannak cselekedetek, amelyek önmaguk által és önmagukban, a körülményektől és szándékoktól függetlenül mindig súlyosan rosszak tárgyuk miatt; ilyenek a káromlás és a hamis eskü, az emberölés és a házasságtörés. Soha nem szabad rosszat tenni azért, hogy abból jó származzon.

Összefoglalás

1757 A tárgy, a szándék és a körülmények alkotják az emberi cselekedetek erkölcsiségének három "forrását".

1758 A választott tárgy az akarat aktusát erkölcsileg minősíti aszerint, hogy az értelem jónak vagy rossznak ismeri és ítéli meg.

1759 "Semmiféle rossz tettet nem ment a jó szándék." A cél nem szentesíti az eszközöket.

1760 Az erkölcsileg jó cselekedet egyszerre föltételezi a tárgy, a cél és a körülmények jóságát.

1761 Vannak konkrét cselekvésmódok, melyek választása mindig téves, mert választásuk magában foglalja az akarat rendetlenségét, azaz az erkölcsi rosszat. Soha nem szabad rosszat tenni azért, hogy abból jó származzon.